

[419] **Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite**
Møte fredag den 25. mai 1973 kl. 15.30.

Møtet ble ledet av formannen, Helge Seip.

Til stede var: Per Borten, Kjell Magne Fredheim, Knut Frydenlund, Guttorm Hansen, Asbjørn Haugstvedt, Otto Lyng, Margith Munkebye, Tor Oftedal, Erling Petersen, Helge Seip, Kåre Willoch, Johan Østby, Leif Granli, Bernt Ingvaldsen, Gunnar Alf Larsen, Ingvar Bakken, Rolf Fjeldvær, Gunnar Garbo, Arnt Hagen, Aase Lionæs, Sonja Ludvigsen, Sverre Nybø, Ingvald Ulveseth, Johan A. Vikan, Erling Norvik (for Svern Stray) og Jakob Aano (for Karl J. Brommeland).

Komiteens faste sekretær: Sven Knudsen.

D a g s o r d e n :

Crotale-saken.

Formannen: Dagsordenen til møtet er sendt om og utgangspunktet for det kjenner vi fra stortingsmøtet i går, og den ekspedisjon som er kommet fra Presidentskapet, og som er sendt rundt til de enkelte medlemmer.

Jeg går ut fra at komiteen er enig i at vi skal ta fatt på en klarlegging av de punktene som fremdeles fortoner seg uklare i forbindelse med den såkalte Crotale-saken, og at vi her i dag skal drøfte den videre arbeidsmåten framover. Jeg har bedt sekretæren stensilere opp og mangfoldiggjøre de avsnittene som gjelder denne sak, i de fortrolige referater fra tidligere møter i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og fra fellesmøtet som vi hadde med forsvarskomiteen. Videre har jeg fått oversendt – det er bare et enkelt eksemplar, men det skal visstnok foreligge seks, sju eksemplarer til – av det som ble sagt i går under debatten som vedrører Crotale-saken. Det er et nokså tykt dokument i avskrevet form, det vil komme til å foreligge i trykt form i løpet av forholdsvis kort tid. Jeg [420] har også tatt med og kan sørge for at det blir distribuert til medlemmene de brev og vedlegg til brev som jeg refererte til i mitt innlegg under stortingsbehandlingen i går. Det dreier seg om to brev på engelsk og et på fransk. Det vil vel der være hensiktsmessig at man får i det minste en uoffisiell oversettelse ved siden av, slik at vi både har en originaltekst og en tekst på norsk når det gjelder disse tre dokumenter.

Kåre Willoch: Sa formannen at brevene var omsendt?

Formannen: Nei, jeg sa at jeg kan medvirke til at de blir omsendt. Jeg går ut fra at det kan være ønskelig.

Knut Frydenlund: Jeg vil be om at oversettelsen blir sendt samtidig med brevene på originalsproget. Det virker bare forvirrende om man først får brevene på

originalsproget og så får oversettelsen etterpå. Det skulle vel ikke ta så lang tid å få dette oversatt.

Gunnar Garbo: Ville det ikke være korrekt i en sak av denne betydning at man får verifisert de brev man refererer til, og også forklart den måte de er kommet Stortinget i hende på?

Asbjørn Haugstvedt: Formannen sa innledningsvis – og jeg går ut fra at komiteen er enig i det – at vi skal behandle de spørsmål som fremdeles er uklare. For min del vil jeg gjerne si at vi i øyeblikket ikke har oversikt over om det er noen uklare problemer. Men jeg har intet imot, hvis komiteen for øvrig er av den oppfatning at det er uklare problemer, at vi behandler dem. Men jeg vil gjerne ha sagt at så langt jeg har oversikt over det, kan jeg ikke registrere de uklarheter formannen nevnte.

Videre vil jeg gjerne be om at også de synspunkter som representanten Garbo nå hevdet, blir tatt med i vurderingen, og at vi får originaldokumentene i saken.

[421] **Formannen:** Når det gjelder konklusjonen, vil jo den kunne trekkes når vi er gjennom materialet. Det er for så vidt enestående at representanten Haugstvedt allerede nå kan fastholde at det ikke er uklarheter, for i så måte må vi vel si at bare det dokument vi har fra debatten i går, inneholder nokså mange uklare ting, men det skal jeg ikke ta opp noen nærmere diskusjon om nå. Jeg har ingen ting imot at man når det gjelder disse dokumentene, tar kontakt med avsender og mottager for verifisering av dokumentene. Jeg har altså en fotostatkopi her. Noen ytterligere diskusjon om hvorledes de er kommet hit, kan jeg ikke skjønne skulle være nødvendig. De ligger i dag på komiteens bord. Det kan kontrolleres med mottager og avsender at de er korrekte. Og noe annet har ikke komiteen behov for i forbindelse med sitt arbeid.

Kåre Willoch: Ja, jeg støtter formannen med hensyn til å få verifisert brevenes ekthet. Det synes jeg er naturlig. Når det gjelder spørsmålet om hvorledes de er kommet til Stortinget, vil jeg benytte anledningen til å nevne at jeg fikk disse brevene for et par dager siden. Jeg har dessverre ikke notert hvilken dag, men så vidt jeg efterskuddsvis kan se, må det ha vært den 21. mai. På hvilken måte disse brevene er kommet til Stortinget, vil jeg ikke opplyse. Jeg kan si til hr. Garbo med en gang at all den efterforskning han måtte være interessert i å igangsette i denne forbindelse, vil være fullstendig bortkastet. Dette av prinsipielle grunner. Det ville være et alvorlig brudd med innarbeidede prinsipper hvis borgere ikke skulle kunne gå til sine folkevalgte uten efterforskning som resultat.

Formannen: Da er vi vel enige om at vi får verifisert disse brevene og sirkulert dem snarest mulig, både slik de foreligger, på originalsproget, og med en norsk oversettelse ved siden av.

Videre leste jo utenriksministeren opp en rapport – meget kort sådan – fra Bue Brun etter hans besøk i Paris. Det var altså en rapport som ikke var skrevet under besøket, men som tydeligvis var skrevet etterpå i forbindelse med den pressemelding som statsministeren sendte ut 29. mars i år. Jeg antar at det vil være av interesse for komiteen å få nærmere informasjon om det foreligger annen korrespondanse og andre opplysninger i Utenriksdepartementet i skriftlig form som kan belyse saken ytterligere; videre i den sammenheng også hva som måtte foreligge av instruks eller korrespondanse i forbindelse med ambassadør Evensens henvendelse til den franske EF-ambassadør.

[422] Jeg mener videre at det må være riktig av oss å få en muntlig orientering både fra Bue Brun, fra Evensen og eventuelt andre som det kan være av interesse å høre innenfor etaten i denne sammenheng. Denne rapporten fra Bue Brun er jo så snau i sin form at ytterligere opplysninger der etter min mening er absolutt nødvendig i og med at det på fransk side er en helt annen oppfatning av det som har skjedd. Men under alle omstendigheter er det vel en helt naturlig sak at vi ber om en orientering om dette.

Asbjørn Haugstvedt: Jeg har for min del ikke noe behov for å spørre Utenriksdepartementet eller Handelsdepartementet om det foreligger noen ytterligere skriftlig korrespondanse når det gjelder denne rapporten fra Bue Brun, for i Regjeringens erklæring ble det sagt at dette var den eneste form for korrespondanse som finnes. Jeg har ingen ting imot at man undersøker, men jeg for min del føler ikke noe behov for noen ytterligere oppklaring, for jeg har den tillit til Regjeringen at det som står i dokumentet, er riktig. En helt annen side er at jeg har ikke noe imot at komiteen for øvrig ber om disse dokumentene lagt på bordet, men jeg vil ikke selv være med på å be om dette.

Knut Frydenlund: Det gjelder dette med å be om dokumentasjon fra vedkommende departementer. Det er klart at når vi i komiteen er blitt bedt om å gå gjennom denne saken, må vi ha alt som foreligger av stoff vedrørende saken. Da er det naturlig å rette en særlig anmodning, som formannen gjorde rede for her, og be om å få det de angjeldende departementer har av stoff. Vi kan ikke oppfylle vår oppgave hvis vi ikke vet at vi er i besittelse av det eksisterende stoff.

Kåre Willoch: Man kunne kanskje spare noen tid hvis man rent generelt ble enig om at det at man ikke reserverer seg mot å være med på noen mistanke hver gang noen ber om noe materiale, ikke betyr at man har deltatt i noen mistanke på vedkommende punkt. Jeg sikter spesielt til hr. Haugstvedts gjentatte innlegg. Jeg synes det kunne forenkle behandlingen hvis vi var enig om at vi kan be om både det ene og det annet av dokumentasjon uten at det hver eneste gang skal være ledsagende kommentarer.

[423] **Gunnar Alf Larsen:** Det var det hr. Haugstvedt sa som gjorde at jeg bad om ordet. Han sa at Regjeringens erklæring var nok for ham, og den viste at det

ikke forelå mer dokumenter. Men det siste som skjedde i Stortinget i går, var at utenriksministeren la fram et PM etter Regjeringens erklæring, så allerede der foreligger det materiale som viser at Regjeringens erklæring ikke holder. Jeg skal ikke ta noen diskusjon om dette nå, men det viser at det hr. Haugstvedt sa, ikke passer. Ellers er jeg enig med komiteens formann og nestformann i at man ut fra komiteens oppfatning av saken ber Regjeringen om det materiale man har i denne forbindelse, og at det blir Regjeringens ansvar å legge fram det den mener er relevante dokumenter, og når vi har fått dem, får vi se nærmere på det.

Asbjørn Haugstvedt: Det jeg siktet til, men kanskje ikke sa, var nettopp den erklæringen som utenriksministeren leste opp i går, så hr. Gunnar Alf Larsen og jeg er for så vidt enige på det punkt.

Når det gjelder spørsmålet om saksbehandlingen, vil jeg håpe at vi kan få en grundig saksbehandling, og at vi tar den tid vi trenger i komiteen, og at komiteens medlemmer får bruke den tid de trenger for å sette seg inn i stoffet.

Så var det et annet spørsmål. Jeg ser at vi har fått en del stenografiske referater her. Jeg vil gjerne be om at komiteen vurderer om vi i denne situasjon kan få de stenografiske referater etter hvert møte. Det ville jeg sette meget stor pris på.

Per Borten: Det var bare et rent formelt spørsmål. Jeg er ikke så inne i reglementet for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. Det står i notatet her at komiteen har fått saken oversendt fra Presidentskapet i henhold til reglementets § 13.

Det jeg ville ha svar på er følgende: Er denne komite etablert som arbeidsorgan for Stortinget, og med hjemmel i hvilken bestemmelse? Hvordan har dette vært før? Må det tas en spesiell beslutning om det, og til hvem skal denne komite tilstille materiale, og i hvilken form? Er det en innstilling til Stortinget vi skal lage? Det var disse spørsmål jeg ville ha klarlagt før vi starter med arbeidet. Det ligger ikke noe annet i det enn å høre noe mer om hvordan dette er tenkt. Er vi en arbeidskomite på vanlig måte som vi har vært det før i enkelte spesielle tilfelle?

[424] **Formannen:** Vil presidenten svare på det?

Leif Granli: Det står i § 13:

«I tillegg til de komiteer som er omtalt i § 10, oppnevner også valgkomiteen en utvidet utenriks- og konstitusjonskomite.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite har til oppgave å drøfte med regjeringen viktige utenrikspolitiske, handelspolitiske og sikkerhetspolitiske spørsmål. Sådanne drøftelser bør finne sted før viktige beslutninger fattes. I særlige tilfelle kan den utvidede komite avgi innstilling til Stortinget.»

I henhold til det som skjedde i Stortingets møte i går, fant Presidentskapet denne komite som den mest hensiktsmessige for dette materialet og til å behandle disse spørsmål. Reglementet er ikke til hinder for at den utvidede utenriks- og

konstitusjonskomite kan være arbeidskomite i den utstrekning den selv føler den bør være det. Det er det som ligger bak oversendelsen. Og hvorvidt det skal avgis en innstilling, tilligger det komiteen selv å forme en konklusjon, men etter Presidentskapets mening er det naturlig at komiteen må rapportere tilbake til oppdragsgiveren – i dette tilfellet Stortinget – hvilket resultat det blir av dette arbeid.

Jeg vil gjerne ha en bekreftelse fra visepresidenten på om det er riktig.

Per Borten: Det var et tillegsspørsmål. Når det gjelder innstillingen, avgir altså komiteen – ifølge Presidentskapet – den konklusjon den finner rimelig. Men det må allerede fra starten av være klart i hvilken form innstillingen skal avgis – om den skal gå til et åpent stortingsmøte – og hvordan skal vi behandle bakgrunnsstoffet som hittil er hemmeligstemplet? Det er slike spørsmål som jeg tror det er fornuftig at vi drøfter gjennom før vi tar fatt på arbeidet.

Bernt Ingvaldsen: Jeg kan svare på det. Denne komite skal etter reglementet føre hemmelige forhandlinger, og her kan man snakke fritt. Man kan behandle hemmelige dokumenter, denne komite er for så vidt den eneste som kan gjøre det, og det blir ikke offentliggjort annet enn det denne komite beslutter offentliggjort. I reglementet står det også i § 13 at hvis minst fire medlemmer krever det, skal saker som er behandlet eller brakt fram i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite legges fram for Stortinget.

[425] Så vidt jeg forstår, ligger det også i det at en kan ta opp en sak som har passert tidligere her i en eller annen sammenheng, så arbeidsmulighetene skulle være greie. Forhandlingene her er hemmelige, og innstillingen vil gå til hemmelig stortingsmøte hvor Stortinget avgjør den videre behandlingsmåte, så for så vidt skulle det ikke være noe problem. Det som det kunne være spørsmål om, er selve den praktiske ordningen. Man bør vel velge en eller to ordførere.

Per Borten: Jeg ville sette pris på om det orienteres om det som visepresidenten nå var inne på, om valg av ordfører og om vi har noen former for det.

Formannen: Når det gjelder spørsmålet om valg av ordfører, tror jeg det kanskje var hensiktsmessig at vi først fikk det materiale som vi ber om fra Regjeringen, og så kan vi ta et nytt møte på tirsdag. Da vil vi også ha mer oversikt over det materiale som foreligger, innen vi gikk til det formelle skritt med ordførervalg.

Gunnar Garbo: Jeg har gått ut fra – og går ut fra – at hr. Ingvaldsen har rett i at forhandlingene her føres i hemmelighet på nøyaktig samme måte som andre møter i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. Vi har jo allerede fått fortrolige dokumenter på bordet her, og vil formodentlig fortsatt få det under den videre behandling.

Når det så gjelder innstillingen til Stortinget, står det komiteen fritt å vurdere om den ønsker å legge fram en innstilling i en form som uten videre kan være åpen og legges fram for et åpent storting. Det har den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite gjort ved gjentatte anledninger, sist i forbindelse med overvåkingstjenesten, hvor vi virket som fagkomite og på vanlig måte avgav innstilling til Stortinget. Hvis vi ønsker å gjøre det på den måten, er det fullt mulig, bare vi da sørger for at det som står i innstillingen, ikke må holdes hemmelig utad, men dette vil vi kunne vurdere under den fortsatte saksbehandling.

Jeg har ikke noe imot at vi venter med ordførervalg til vi har fått det materiale som formannen nevnte.

Når det gjelder materiale, tror jeg også det ville være nyttig for komiteen å ha på bordet [426] det materiale som forsvarskomiteen brukte i forbindelse med budsjettbehandlingen i høst, slik at vi nærmere kjenner til de premisser som har ligget til grunn for behandlingen av disse rakettbestillingene. Jeg tror det er nødvendig at vi også der vet nøyaktig hva som har foreligget, og hvilke retningslinjer man har arbeidet etter. Videre vil jeg gjerne be om at man også i tilfelle sørger for at alle underbilag blir lagt fram for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite.

Formannen: Da er vi enig om at jeg retter en anmodning til alle de tre involverte departementer, Utenriksdepartementet, Handelsdepartementet og Forsvarsdepartementet, at det kan være spørsmål om å innhente materiale og også eventuell korrespondanse som ennå ikke er meddelt Stortinget.

[427] **Kåre Willoch:** Spørsmålet om innstillingen skal avgis som hemmelig eller offentlig, og om den skal avgis til lukket eller offentlig stortingsmøte tror jeg det er klokt å vente med å ta standpunkt til til vi ser hva vi får ut av dette.

Når det gjelder spørsmålet om ordførervalg, har det vært antydning at det kan utsettes. Jeg forstår ikke riktig hvorfor. Det er ikke det at jeg har noe bestemt imot å utsette det, men vi mister tid på den måten. Og selv om jeg er enig i at komiteen skal ta den tid den trenger til å drøfte selve saken, så forekommer det meg at det må være viktig å bli ferdig med denne saken nokså snart, fordi vi etter programmet skal ha siste møtedag 8. juni. Og så vidt jeg skjønner, er det med hensyn til materialmengde en stor sak, som vi trenger litt tid til å gjennomgå.

Så vil jeg gjerne få reise spørsmålet om man rent praktisk bør gjøre det slik som jeg har inntrykk av det ble gjort forrige gang den utvidede utenrikskomite var vanlig saksbehandlingskomite, nemlig at man brukte den ordinære utenrikskomite som arbeidsutvalg – dette i tilfelle bare for å få en mer rasjonell fremdrift som gir større grundighet i studiene. Dette er ikke ment som noe forslag. Det er en tanke jeg legger frem til overveielse.

Guttorm Hansen: Denne sakens forhistorie er jo slik at jeg for min del i går fant å måtte si at man ikke kan ta noe standpunkt før man har fått relevante opplysninger. Jeg synes at saken på det nåværende stadium er slik at det bør påligge

komiteen – og med det mener jeg da formannen – i første rekke å sørge for at komiteen får seg tilstillet de dokumenter som er relevante, og at man da får se på disse dokumenter og så ta standpunkt til spørsmålet om valg av ordfører og eventuell innstilling. I hvilken form denne innstilling skal foreligge, vil jo avhenge av det vi vet når vi har sett dokumentene og studert også det som er sagt tidligere i denne saken. De fleste har vel et visst behov for det også. Det er også særdeles viktig å få fastslått ektheten av de brev som i går ble referert, og som i hvert fall jeg for min del ikke har sett. Jeg har bare holdt meg til de sitater som ble gitt fra Stortingets talerstol.

Det samme gjelder også de spørsmål som henger sammen med hvilke rapporter embetsmannen må ha levert eller ikke. Foreløpig er det opplyst at det bare foreligger et notat fra vedkommende embetsmann – en rapport som er skrevet dagen etter at saken ble reist her i den utvidede utenrikskomite og flere dager – 6-7-8 dager – etter at samtaler ble ført i Paris og Brussel. Det er ganske klart at dette ikke minst når man tenker på hvor mye man måtte streve [428] for å få det notatet fram i går, naturlig nok betyr at man vil ha anledning til å spørre om det eksisterer noe mer. Det kan jo også tenkes at det vil foreligge reaksjoner fra fransk side i denne saken som kan kaste lys over hva som egentlig her har foregått. Jeg er for min del overhodet ikke i stand til å si om dette er en sak eller om det ikke er det. Jeg har ikke tatt noe standpunkt til det. Det vil jeg gjerne understreke. Og jeg vil derfor avvente disse dokumentene før jeg tar standpunkt til slike spørsmål som valg av ordfører og form for innstilling eller reaksjon fra denne komite.

Formannen: Jeg trodde også at det var ønskelig at vi før vi tok stilling til valg av ordfører, kanskje også til spørsmålet som hr. Ingvaldsen så vidt var inne på, om det kunne være tale om en eller to hvis det var et stort arbeid, i første omgang skaffet dokumentene og fikk sirkulert også de tre brev som er tilgjengelige og oversettelsen.

Men jeg vil gjerne reservere meg mot at det at jeg tok opp saken i Stortinget, også betyr at jeg skal være ordfører. Jeg synes det må være riktig at en annen er ordfører og behandler saken videre. Jeg tror også det vil være riktig utad sett. Men jeg har ikke noe imot som formann i komiteen nå å gjøre denne henvendelsen som vi i første omgang mener er nødvendig, overfor de involverte departementer og be om å få materiale derfra, for det er en funksjon som jeg mener hører naturlig sammen med formannsstillingen – men ingen medvirkning utover det.

Asbjørn Haugstvedt: Det er kommet inn et litt forstyrrende moment for meg nå. Hr. Willoch nevnte at det kan være spørsmål om et åpent eller lukket møte i Stortinget. Denne saken ble tatt opp i et åpent møte, og det vil være ganske vanskelig etter mitt skjønn hvis den nå skal behandles i et lukket møte. Jeg vil gjerne ha sagt at jeg mener at den bør behandles i et åpent møte.

Og når det gjelder at siste møtedag er 8. juni, vil jeg si at saksbehandlingen og det å skaffe dokumentene til veie i denne saken som er så viktig, og som det er lagt slik vekt på av komiteen, måtte kunne føre til at komiteen eventuelt ber om

stortingssesjonen forlenget, så vi får en grundig saksbehandling før saken leveres til Stortinget.

Kåre Willoch: Kan jeg få oppklare en misforståelse?

[429] **Formannen:** Vær så god.

Kåre Willoch: Jeg vil bare si at det ikke har vært min tanke på noen måte å støtte tanken om lukket møte. Jeg hadde inntrykk av at den ble reist fra annet hold. Jeg synes ikke man skulle ta standpunkt til det ennå. Jeg vil håpe at man kan få en innstilling som kan avgis som offentlig og direkte til et åpent møte.

Gunnar Garbo: Jeg vil bare reservere meg mot hr. Willochs bemerkning om et arbeidsutvalg i denne saken. Det er jo den utvidede utenrikskomite som nå har fått saken oversendt, og for mitt vedkommende kjenner jeg det som en plikt å delta fullt ut i de forhandlinger som blir ført om denne saken. Så jeg ber om at møtene blir lagt opp slik at det blir adgang for et hvilket som helst medlem av den utvidede utenrikskomite – om han kan – å være til stede under alle deler av saksbehandlingen.

Bernt Ingvaldsen: Først det rent formelle om lukket eller åpent møte. Etter forretningsordenen skal en innstilling fra denne komite til Stortinget være hemmelig, og Stortinget skal i hemmelig møte beslutte om den skal behandles i offentlig møte.

Når det gjelder dette med ordfører, synes jeg det er all right at man får alle dokumenter, men jeg kunne også tenke meg at det ville ha en viss interesse om man nå drøftet hva egentlig saken består av, så vi ikke roter opp altfor meget. Så vidt jeg skjønner, har saken falt i tre deler. Det er ikke alt her som, så vidt jeg skjønner, kan være av like stor interesse.

Johan Østby: Om ordførerspørsmålet vil jeg gjerne si at jeg mener det er riktig at vi velger en ordfører så snart som mulig. For det første vil man på den måten vinne tid, og for det andre er det viktig for vedkommende person at han har sin status og sitt ansvar klart på et meget tidlig tidspunkt i behandlingen av denne saken. Så noen lang tid bør det etter min mening ikke gå før denne operasjon foretas.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt man skal ha et arbeidsutvalg bestående av den vanlige utenrikskomite, vil jeg advare mot det. Jeg er enig med hr. Garbo i at i en sak av så spesiell karakter som denne bør alle medlemmer av denne komite kunne være til stede.

[430] **Per Borten:** Bare til fortolkningen av reglementet. Jeg tror ikke hr. Ingvaldsen har helt rett i at det skal være i et hemmelig møte. Hovedregelen er slik,

men denne komite kan bestemme viderebehandlingsformen. Det har vi gjort flere ganger, og vi har ikke trengt et hemmelig møte for å bestemme det.

Leif Granli: Jeg kan for å oppklare det referere fra § 13:

«Forhandlingene i den utvidede komite skal holdes hemmelige, hvis intet annet uttrykkelig bestemmes. Det samme gjelder for fellesmøter denne komite har med andre komiteer. Formannen kan bestemme at også innkallelsen til møtet skal være hemmelig.

Saker som er behandlet eller brakt fram i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, skal legges fram for Stortinget i møte, når minst 4 medlemmer krever det. Om et slikt møte skal holdes for åpne eller lukkede dører, avgjør Stortinget i møte for lukkede dører.»

Formannen: Det må gjelde en hemmelig sak. Vi har hatt sikkerhetstjenesten og tidligere hadde vi markedssaken i fullt åpent møte.

Leif Granli: Jeg tror min oppfatning stemmer med hr. Bortens. Det gjelder spesielt saker som er hemmelige.

Guttorm Hansen: – og som 4 medlemmer forlanger lagt fram for Stortinget.

Kjell Magne Fredheim: Tre korte kommentarer. Jeg er helt enig i at formannen nå får i oppdrag å fremskaffe disse dokumentene. Men hr. Gunnar Alf Larsen nevnte en ting som jeg tror er ganske vesentlig og viktig i denne forbindelse. Han sa at det er Regjeringen som må få i oppdrag å legge fram alle relevante dokumenter som den er i besittelse av. Og spesielt i en sak som går på Regjeringen, er det viktig at formannen ber Regjeringen om å legge alle dokumenter som man har omkring dette spørsmål, fram for denne komite, slik at det er Regjeringens ansvar å fremskaffe det.

Når det gjelder det syn hr. Garbo gav uttrykk [431] for, kan jeg godt forstå det, fordi Venstre er ikke representert i utenrikskomiteen. Det kan jo selvfølgelig løses på annen måte. Hvis man mener at dette er en for stor arbeidsgruppe, kunne man forsterke den ordinære utenrikskomite med bl.a. medlemmer fra Venstre. Jeg har ikke noen sterke synspunkter her. Hvis man mener at denne komite er et egnet arbeidsforum, så gjerne for meg.

Så var det dette med ordførervalget. Hr. Østby satte vel ikke inn på at man skulle velge ordfører i dag, men mente at det ville være en fordel å gjøre det snarest mulig, slik at han eller hun kunne få satt seg inn i saken. Men det kan ingen i denne komite før vi får dokumentene. Først da er det tidlig nok å velge ordfører.

Asbjørn Haugstvedt: Jeg vil gjerne be om at forhandlingene blir ført i denne komite, slik som det har vært gjort før. Vi vil gjerne ha to representanter i dette arbeidet. Hvis de større partier ønsker å ha noen av sine fraværende, er jo den

muligheten åpen. Men vi har bare to deltagere og vil gjerne være fulltallig i disse møtene. Og jeg må be om at denne komite behandler saken.

Johan Østby: Min begrunnelse for tidlig ordførervalg var ikke akkurat den som hr. Fredheim refererte, at vedkommende skulle få satt seg inn i saken, men at det ansvar det er å være saksordfører i en sak, skulle være fastslått på et tidlig tidspunkt. Det vil være meget vanskeligere for en saksordfører å tre inn i denne saken på et senere tidspunkt enn på et tidlig tidspunkt.

Formannen: Når det gjelder spørsmålet om hvilket forum som skal behandle saken, er jeg tilbøyelig til å være enig med hr. Garbo, også av den grunn at vi her har forsvarskomiteens formann til stede, og i og med at det er en sak som forsvarskomiteen har såpass direkte med, er det hensiktsmessig at denne forbindelseslinjen er i orden. Jeg kunne i grunnen tenke meg at vi her rent arbeidsmessig kom til å innrette oss slik at vi ikke alltid er altfor strikte med å ha et vedtakfestet forum for hver drøftelse under komitebehandlingen. Vi må til en viss grad kunne være fleksible der og for så vidt ha litt varierende arbeidsgrupper. Men jeg tror vi skal prøve å fastholde dette som det naturlige forum.

Når det gjelder saksordførerspørsmålet, hadde jeg tenkt meg at vi måtte kunne greie innen tirsdag både å oversette dette og få utvirket at det blir [432] sendt over materiale, og at vi da drøftet dette spørsmål. Dette er kommet på såpass fort, og en bør vel kanskje bl.a. overveie om det skal være en eller to ordførere og slike ting. Og all den stund saken ikke i dag ligger slik an at det er nødvendig umiddelbart å velge ordfører, synes jeg det må kunne gå an at vi venter til neste møte med det og tar sikte på å ha det tirsdag formiddag. Da får man tid til å få materiale oversendt fra departementet.

Leif Granli: Jeg forlangte ordet kun for å fremheve at jeg tror ikke vi skal blande sammen den ordinære komite og denne komite. I henhold til forretningsordenen er dette en selvstendig komite, men den består også av den ordinære komite, så jeg tror ikke for formens skyld at man i det hele tatt skal snakke om den ordinære komite. Det forhindrer naturligvis ikke at man kan bruke medlemmene i denne komite som arbeidsutvalg hvis så ønskes. Jeg tror det er to selvstendige komiteer som man ikke skal blande sammen.

[433] **Formannen:** Er det da flere som vil ha ordet?

Bernt Ingvaldsen: Det er et spørsmål som jeg har forsøkt å tenke litt over: Hva består saken i? Og jeg har tenkt litt over dette forholdet mellom Regjering og Storting. Regjeringen har jo anledning til å konsultere denne komite, og den kan ta opp de spørsmål som er nevnt. Den har, så vidt jeg skjønner, ingen plikt til å holde Stortinget løpende underrettet om sitt arbeid på de forskjellige områder. Det er Regjeringens ansvar å gjennomføre saker og å forberede dem. Jeg har vanskelig for å tro at det kan være noen særlig alvorlig bebreidelse å rette om Regjeringen har

truffet en beslutning uten å bringe saken inn for denne komite. Men bringer den en sak inn for denne komite, er det av fundamental betydning at de opplysninger den gir i sine orienteringer, også da under selve forhandlingene, er korrekte. Jeg tror nettopp dette er et av de alvorligste spørsmål – om de opplysninger som blir gitt, er riktige og relevante og fyllestgjørende.

Når det gjelder spørsmålet om selve forsvarssystemet og sammenkoblingen med EF-forhandlingene, er det en prosedyre som det er opp til Regjeringen å bestemme. Man kan si at det kan være prisverdig eller at det kan være klanderverdig. Det er et subjektivt skjønn. Men jeg skjønner ikke annet enn at denne komite kommer inn i det først og fremst hvis Regjeringen har opptrådt på en annen måte enn den har opplyst om her. Da er det en ting som man må være oppmerksom på og vurdere. Om Regjeringen så har opptrådt på en måte som kunne bringe vårt land i vanry og muligens også føre til en dårligere avtale, er et mer subjektivt, praktisk spørsmål som det vel ligger til denne komite å avgjøre. Det ble vel i grunnen avgjort i går ved ratifikasjonen, men man kan selvfølgelig også ta det opp.

Men jeg tror man skal være oppmerksom på at Regjeringens – jeg holdt på å si – opplysningsplikt ikke går så langt at Regjeringen overhodet ikke kan gjøre noe uten å holde denne komite eller Stortinget underrettet. Regjeringens plikt like overfor Stortinget er først og fremst å legge saker frem for Stortinget – eller altså å ta dem opp her. Jeg vil gjerne ha pekt på disse ting fordi jeg tror vi på den måten kanskje kan begrense problemene noe.

Guttorm Hansen: President Ingvaldsens resonnement er for så vidt riktig så langt som til det [434] øyeblikk saken blir brakt opp. Sakens forhistorie er jo at selve saken, EF-forhandlingene, av Regjeringen var brakt inn for denne komite til konsultasjon. Komiteen hadde selvfølgelig da interesse av alle opplysninger om forhandlingsopplegget osv. Under sakens gang, nærmere datofestet den 28. mars, spør så representanten Willoch om det er slik at spørsmålet om militære leveranser er koblet sammen med handelsavtalen. På dette får hr. Willoch bekreftende svar fra handelsministeren. Og det er i det øyeblikk at denne sak begynner. Fra det øyeblikk saken er tatt opp, er etter min mening Regjeringens opplysningsplikt absolutt. I det øyeblikk saken er brakt inn i en sak som Regjeringen allerede konsulterer komiteen om, inntre opplysningsplikten, etter mine begreper om det rent prinsipielt konstitusjonelle.

Formannen: Når det gjelder spørsmålet om opplysningsplikten, er jeg enig med hr. Guttorm Hansen i at det er Regjeringens skjønn om den skal bringe inn saker – dog slik at jeg nok vil si at når det gjelder saker av viktighet, har det gjennom lang tid vært hevd at man forventer at Regjeringen legger dem fram for komiteen.

Men det som vel her er saken, er dels at den er brakt opp her, og at det i den forbindelse har vist seg at det stykkevis er kommet fram stadig nye opplysninger. Det er videre mye materiale her som tyder på at det er gitt enkelte opplysninger som er motstridende, det er en del som er ufullstendige, og det har altså like til det siste

kommet ytterligere opplysninger som bl.a. går ut på at man fra fransk side oppfatter denne saken helt annerledes enn den framstilles fra norsk regjeringshold. Så det er mye her som er uklart nå, og som det er av betydning for Stortinget som Storting å få klarhet over.

I den forbindelse kommer også spørsmålet opp om det har skjedd en faktisk binding av Stortinget gjennom de disposisjonene som er foretatt. Det ble jo også under debatten i går brukt ord som kan antyde noe i den retning. F.eks. sa statsminister Korvald i sitt første svar til hr. Guttorm Hansen at man ikke ønsket noen «formell binding» mellom våpenkjøpet og handelsavtaleforhandlingene. Vel, det kom han inn på senere, og det er mulig at det der var ordvalget som var uheldig. Men det er flere ting i ordleggingen her som peker i retning av at om man kanskje ikke egentlig mener at man juridisk har avskåret Stortinget fra å handle, så har man faktisk stilt Stortinget i en situasjon som ikke er forenlig med det man vil kalle full frihet. Det gjelder også når man ser [435] på den siste setningen i statsminister Korvalds brev til komiteen og analyserer den nøye. Det står at man ikke har villet «binde opp den videre beslutningsprosedyre». Ordvalget her – det står altså ikke «beslutningen», men «beslutningsprosedyren» – kan gi et inntrykk av at det er valgt ord som er lettere å presentere utad, og som kanskje ikke rommer helt ut det som man ved første øyekast ville legge i dem.

Dette er da ting som en må oppklare. Begge disse sidene – det at man åpenbart ikke har fått fullstendige opplysninger, delvis har fått ukorrekte opplysninger, og det at det kan være spørsmål om at iallfall den annen part har oppfattet det som om man mer eller mindre har bundet seg – er deler av det som må klarlegges. Det er deler av saken. Dessuten kommer det inn som et moment at en del av de ufullstendige opplysninger som bidrar til å gi et ukorrekt bilde for almenheten, jo kom ut gjennom radio og fjernsyn etter et av møtene her i komiteen. I hvilken grad det kommer inn i vårt arbeid, kan selvfølgelig være et skjønnsspørsmål. Men det som iallfall er ønskelig, etter min mening, er at vi kommer fram til et korrekt bilde, som deretter meddeles almenheten, og som da retter opp det som måtte være ufullstendig i det som tidligere er kommet ut.

Asbjørn Haugstvedt: Jeg synes hr. Ingvaldsens prinsipielle betraktninger her var meget interessante, og jeg synes ikke den problemstillingen som han trakk opp, er urelevant. Det formannen nå sa, gikk jo mer på detaljene enn på den rent prinsipielle linje i det hr. Ingvaldsen fremmet. Det er altså klart at skjønnsspørsmålet vil komme meget sterkt inn i bildet her. Med hensyn til på hvilket tidspunkt disse opplysningene skulle ha kommet til komiteen, forstod jeg hr. Ingvaldsen slik at han mente det var opp til Regjeringen å vurdere om man ville legge fram disse opplysningene. Det forekommer meg altså at det er en del prinsipielle uklarheter.

Formannen: Det siste skal jeg være enig i.

Knut Frydenlund: Jeg har lyst til å komme tilbake til det hr. Ingvaldsen snakket om: Regjeringens informasjonsplikt. Det er riktig, det prinsipielle

utgangspunkt at forhandlinger med andre stater er Regjeringens prerogativ, noe som den ikke plikter å informere Stortinget om. Men så er det spørsmål om når [436] informasjonsplikten inntreffer. Der var hr. Guttorm Hansen inne på at det skjer i det øyeblikk saken blir brakt inn for Stortinget – slik den altså ble her. Når Regjeringen først beslutter seg for å konsultere denne komite og å legge fram forhandlingsopplegget og orientere om forhandlingenes gang, har jeg svært vanskelig for å se at ikke informasjonsplikten omfatter hele denne prosessen. Dette bl.a. fordi Regjeringen i sin proposisjon i alle tilfelle ville ha skrevet at Stortingets organer har vært kontaktet eller konsultert om forhandlingsopplegget, slik som det faktisk står skrevet.

Slik jeg vurderer det, ville Regjeringen i alle tilfelle, selv om saken ikke hadde vært reist her, hatt en plikt til å underrette komiteen om denne sak, fordi den er såpass betydningsfull i hele sakssammenhengen. Jeg tenker på de lange møtene vi hadde her om forskjellige grønnsaksorter, friperioder osv. Dette er viktige spørsmål, men det er etter min mening ikke mindre viktig det som *ikke* ble fortalt her.

Jeg vil stille det spørsmål til hr. Ingvaldsen, som reiste dette: Inntreffe Regjeringens informasjonsplikt først i det øyeblikk hr. Willoch reiste spørsmålet? Bestod den ikke under hele prosessen?

[437] **Bernt Ingvaldsen:** Det var nettopp det prinsipielle der jeg hadde lyst til å påpeke mer, for det er nokså avgjørende for det oppdraget denne komiteen har.

I dette tilfelle er det på det rene at det ikke var Regjeringen som brakte Crotale-saken inn for denne komiteen. Det var i en helt annen forbindelse den kom opp, det var under den alminnelige debatt om EF-forhandlingene. I og med at Regjeringen svarte på det spørsmål som ble reist, er det etter min mening klart at da er Regjeringen forpliktet til å gi faktiske opplysninger og så fullstendige opplysninger at det ikke kan skape noen feilaktig oppfatning. Jeg mener at for så vidt foreligger jo opplysningsplikten, men jeg vil være meget betenkt ved å si at man skal ha alt om Crotale – f.eks. om den rent forsvarsmessige side, ammunisjonsforbruket, tenn-system og slikt. Det har Regjeringen ikke noen plikt til å gi. Det må være et skjønn hvor langt den der vil gå.

Her var det jo ting som berørte selve forhandlingssituasjonen, og der skulle man da fått relevante opplysninger. Det er det jeg mener man kanskje bør se litt nøyere på. Jeg satt med det inntrykk til å begynne med at det var ikke trukket inn som et middel i forhandlingene for å oppnå noen resultater for aluminium o.l., men det var nærmest at de drev parallellforhandlinger om forsvarsmateriell. Så ble det altså etter hvert endret, og i går fikk man, så vidt jeg forstår, den oppfatning at det var benyttet bevisst som et middel for å bedre EF-avtalens bestemmelser med hensyn til aluminium.

Når jeg tar dette opp igjen, er det fordi jeg er svært redd for at man skal bruke alle opplysninger. Jeg mener komiteen burde helst klargjøre sitt mandat og si at man vil ha alle opplysninger vedrørende de problemer som komiteen vil undersøke. Det er ikke vår oppgave f.eks. å kontrollere om dette system Crotale er bedre enn noe annet system.

Otto Lyng: Jeg vet ikke om man kommer så mye lenger med denne debatten her. Jeg deler den oppfatning at Regjeringens informasjonsplikt – det tror jeg må være utgangspunktet – trer i kraft når opplysningene Regjeringen sitter med, har relevans til den sak man behandler, altså i dette tilfelle da EF-saken, forhandlingene om en handelsavtale.

Jeg ser det også slik at det Regjeringen har plikt til å legge frem når det gjelder Crotale, fra det øyeblikk man begynner å behandle det i denne komite, er [438] de opplysninger angående Crotale som har forbindelse med handelsavtaleforhandlingene i Brussel. Jeg tror at disse fektningene som foregår frem og tilbake nå, mer eller mindre avdekker en skinnuenighet. Jeg har også oppfattet hr. Ingvaldsen dithen at han iallfall mener at de opplysninger som har relevans til EF-forhandlingene, hadde Regjeringen plikt til å legge på bordet i denne komite. Der tror jeg ikke det er noen uenighet, selv om kanskje hr. Haugstvedt har oppfattet det annerledes. Jeg ser nå at hr. Ingvaldsen nikker at det er meningen. Det er det minstemål man må legge på informasjonsplikten i denne forbindelse, men noe lenger behøver man heller ikke å gå, og noe lenger behøver vi heller ikke å diskutere det for utover det har vi i grunnen ikke noen interesse av det Regjeringen skulle legge frem i denne saken.

Ellers vil jeg kort si at jeg er enig i problemstillingen slik som formannen trakk den opp i sitt siste innlegg. Det er de spørsmålene som må avklares i denne sammenheng fordi de er det essensielle med hensyn til hvorvidt Regjeringen har oppfylt sine forpliktelser overfor Stortinget eller ikke.

Formannen: Jeg oppfatter det som om at informasjonsplikten når det gjelder Crotale, i forhold til denne komiteen inntrådte i det øyeblikk Underland og de tre statsrådene for henholdsvis Utenriks-, Handels- og Forsvarsdepartementet kom sammen og ble enige om å bruke dette som et forhandlingskort ved å gå på franskmennene. Når man først konsulterte oss om forhandlingsopplegget, er dette et så stort moment at da burde det være brakt inn. Det burde åpenbart vært gitt en fullstendig orientering da hr. Willoch stilte spørsmålet, men jeg mener at allerede der inntrådte informasjonsplikten for da ble det et forhandlingsmoment. Sånn ville jeg være tilbøyelig til å trekke grensen hvis en først skal begynne å vurdere det. Men nå har det jo vært en utvikling der, så om man vil trekke grensen der eller i det øyeblikk hr. Willoch reiste saken, er for så vidt ikke avgjørende for vår videre behandling, men jeg tror nok det er riktig å trekke den der.

Bernt Ingvaldsen: Om Regjeringen hadde nevnt at den hadde trukket saken inn i forhandlingene og det ble stilltiende akseptert her, da hadde Regjeringen ikke noen ytterligere informasjonsplikt etter min mening. Men når det blir stilt konkrete spørsmål, så må svarene være korrekte.

[439] **Formannen:** Jeg mener at Regjeringen ville ha oppfylt sin plikt hvis den etter dette møtet mellom statsrådene og stedfortredende formann i

forhandlingsdelegasjonen hadde sagt at en nå ville undersøke om en ikke ved å antyde at en hadde til hensikt å kjøpe dette systemet kunne oppnå noe på fransk side. Om vi da hadde akkviert ved det og ikke sagt et ord, så kunne ingen bebreidet Regjeringen. Men den burde sagt det i og med at det er et så betydelig element. Der ville jeg for min del trukket grensen.

Så er det et spesielt moment som gjør at vi senere hadde krav på å få opplysninger. Det er at vi til og med går til statsministeren og ber om få en skriftlig uttalelse fra Regjeringen som bilag til innstillingen, og da må selvfølgelig den være korrekt.

Ingvar Bakken: Jeg tror at debatten i dag vanskelig kan føre oss noe særlig lenger. Vil det ikke være riktig at disse dokumentene som formannen har der, blir oversatt og distribuert, og at Regjeringen blir bedt om å legge fram de dokumenter som den måtte ha om den koblingen som har skjedd mellom eventuelle Crotale-kjøp og EF-forhandlingene, slik som hr. Otto Lyng sa, slik at vi hadde disse dokumentene for hånden før vi førte debatten noe videre?

Vi kommer vel i grunnen ingen vei på det fundament som vi for øyeblikket har for en debatt om dette.

Formannen: Jeg tror at det har vært nyttig med denne ordvekslingen nå, men jeg vil også foreslå at vi skaffer det materiale vi kan, til et nytt møte om denne saken i begynnelsen av neste uke. Da må vi ha så mye klart at vi kan ordne med ordførervalg osv. Skal vi beramme et møte f.eks. tirsdag kl. 10?

Otto Lyng: Ja, det er jo greit hvis man da på forhånd har fått dokumentene og har fått tid til å lese gjennom dem.

Bernt Ingvaldsen: Det er jo ikke møte i Stortinget verken mandag eller tirsdag.

[440] **Formannen:** Mandag vil nok trenges til å fremskaffe materialet, så jeg vil på nytt foreslå tirsdag kl. 10.

Nå er det sendt rundt en del dokumenter som er hemmeligstemplet, og jeg ber om at hver enkelt av komiteens medlemmer oppbevarer disse et sted hvor de er nedlåst, slik at de ikke kommer på vidvanke på noen måte. Dokumentene kan beholdes som komitemedlemmenes arbeidsdokumenter, men jeg forutsetter at de blir låst ned når de ikke brukes.

Asbjørn Haugstvedt: Var det ikke mulig å ta det møtet noe senere på dagen, f.eks. kl. 12 eller 13?

Knut Frydenlund: Jeg tror det er bedre for oss i Arbeiderpartiet å ha det kl. 13, for da kan vi møte her under en pause i partiets landsmøte.

Formannen: Det er ikke noe i veien for det fra min side, så skal vi da si at vi tar det på tirsdag kl. 13?

Sekretær Sven Knudsen opplyste at hemmeligstemplede papirer vedrørende komiteens arbeid kunne oppbevares hos ham. Videre at dokumentene var nummererte og listeførte.

Asbjørn Haugstvedt: Når tid kan vi få referatet fra dette møtet?

Formannen: Hvor fort det kan skrives ut må vi undersøke med stenografene. Det er jo tett arbeid også i Stortinget, og vi er nødt til å innrette oss noe etter det som er menneskelig mulig for det er de samme mennesker som refererer begge steder. Men jeg går ut fra at de vil gjøre det så godt de kan.

Møtet hevet kl. 16.40.